

Oriëntatie en mobiliteit aan kinderen met CVI

Waarschijnlijk wel herkenbaar: kinderen die je kunnen aanstaren alsof ze willen zeggen: “Waar heb je het over”. Terwijl dat een half uur geleden of de vorige les nog verteld is. Het oversteken van straten gaat moeizaam en deze kinderen kunnen verdwalen op een vierkante meter. De mobiliteitstraining heeft niet het beoogde effect en alles gaat veel langzamer dan je zou verwachten. Ze lijken vaak ongeïnteresseerd maar als je wat verder kijkt is dat vaak angst. Angst voor het onbekende, angst om iets fout te doen. En soms begrijpen ze je ook niet goed. Dan komt je uitleg gewoon niet aan.

Zeker als er sprake is van wisselvalligheid in het visueel functioneren, is het vaak moeilijk voor mensen, in de directe omgeving van het kind, om een juiste inschatting te maken van de visuele mogelijkheden. Veel kinderen met CVI hebben moeite met tekenen, schrijven en vaardigheden die een beroep doen op de visusmotoriek en visueel ruimtelijke informatieverwerking zoals bouwen en puzzelen. Daar tegenover staat dat kinderen met CVI wel veel steun hebben aan kleurengebruik en het auditief geheugen.

Gevolgen voor de oriëntatie en mobiliteitstraining, indien we alleen kijken naar de visusbeperking

1. Gezichtsveldbeperking
2. Gezichtsscherpte beperking

1.1. Wanneer dit een beperking is van de onderste helft van het gezichtsveld zie je dat dit de kinderen zijn die vaak voorover gebogen op de stoep lopen om te kijken of er afstapies zijn. Ook lopen ze aarzelend bij kleurverschillen en overgangen in de ondergrond. Een rolstok kan uitkomst bieden.

Betreft het een hemianopsie dan ziet het kind aan beide ogen aan de linker- of rechtzijde niets. Obstakels en voetgangers die zich aan de zijkant bevinden worden niet opgemerkt en kunnen schrik-reacties te weeg brengen. Scannen (het hoofd rustig van links naar rechts draaien) is dan een mogelijkheid. Bij het oversteken moet het kind het hoofd helemaal naar links of rechts draaien om het verkeer te zien aankomen en duurt het daardoor veel langer eer het kind kan oversteken.

2.2. Bij een gezichtsscherptebeperking is niet altijd een stok nodig. Uit ervaring van de laatste jaren komt naar voren dat kinderen met CVI graag met een stok lopen omdat ze zich dan zekerder voelen.

Gevolgen voor de oriëntatie en mobiliteitstraining, indien we kijken naar de totale beperking van kinderen met CVI

Zoals al gezegd bij de CVI kenmerken komen ook niet alle onderstaande mobiliteitsproblemen bij alle kinderen met CVI voor. Er zijn kinderen met bijv. alleen problemen in de oriëntatie of alleen problemen bij het oversteken. Ook

een combinatie van problemen in de mobiliteit komen voor.

Kinderen met CVI kunnen vooral veel problemen ervaren in de ruimtelijke oriëntatie en in drukke situaties waarin zij zelf bewegen. Een station, winkel of een drukke markt kan beangstigend zijn en hebben ze moeite met het overzicht. Als er dan ook nog eens sprake is van slechtziendheid komt de info onscherp en gebrekkig binnen.

1.1 Net zoals bij goed ziende mensen bestaat een route voor een kind met een visuele beperking uit herkenningspunten of wel oriëntatiepunten. Door deze in de goede volgorde te zetten en te gebruiken is hij in staat van A naar B te lopen. Voor kinderen met CVI is het belangrijk de oriëntatiepunten goed te benoemen en "in de handen" te geven. Dus kijken en voelen. En het kijken ook goed begeleiden door langs het hoofd van het kind er naar te wijzen en samen te kijken. Het bushokje op het terrein van Bartiméus alleen benoemen is niet voldoende. Er om heen lopen, er in gaan, op de ruiten tikken etc. is een voorwaarde om het herkenningspunt eigen te maken. Vragen naar de kleur en materiaal. De stok kan hierbij een goed hulpmiddel zijn omdat het kind dan "gedwongen" wordt te kijken en te tasten. Maak zoveel mogelijk gebruik van kleurige herkenningspunten en herkenningspunten met een klank.

1.2. Angst voor het verkeer. Een voorbijrijdende auto kan het kind helemaal uit zijn concentratie brengen. Het verdient dan ook de voorkeur om in een prikkelarme omgeving te beginnen met het herkennen van oriëntatiepunten en stokgebruik. Het terrein van Bartiméus, een parkje of een woonerf zijn daar uitermate geschikt voor. Indien dat goed gaat dan kan er naar een nieuwe situatie worden overgegaan. Net zoals bij het ontdekken van oriëntatiepunten is het goed om een auto of vrachtwagen eerst helemaal goed te bekijken. Indien het kind weet dat een auto aan de voorkant witte lichten en aan de achterkant rode lichten heeft kan deze kennis gebruikt worden om te beoordelen of een auto naar je toekomt of van je afrijdt.

1.3 Het kind kan moeilijk inschatten hoeveel tijd hij nodig heeft om over te steken. Of het kind kan niet goed inschatten hoever auto's en fietsers nog verwijderd zijn, hoe hard ze rijden en of die in hun richting komen of juist niet. Veel kinderen met CVI steken pas over als er helemaal niets meer aankomt. En dat gebeurt maar zelden dus staan ze heel lang te wachten. Een goede analyse van het verkeer is dus nodig. We besteden veel tijd aan het gericht kijken naar een situatie en naar het voorbijrijdende verkeer. Hoe breed is de straat? Is het een een- of tweerichting verkeer? Van welke kant komt het verkeer? Komt het naar ons toe of juist niet? Bij het kijken naar het verkeer is veel samen wijzen in welke richting van groot belang. Daarmee richt je het kind om goed te kijken.

1.4 De ervaring leert dat bij kinderen met CVI het beter is om eerst de heen route te oefenen en daarna de terugroute. In hun verbeelding zijn dit namelijk twee totaal verschillende routes. Ga je nu op de normale wijze een route aanleren dan bestaat de kans dat het kind in de war raakt met al die korte routes heen en weer. Immers links wordt rechts en rechts wordt links op de terugweg. Bij sommige kinderen met CVI zijn zelfs de linkerkant van de straat en de rechterkant van dezelfde straat twee verschillende straten. Dat beeld kan je proberen te veranderen door die route of situatie op de hand van het kind uit

te tekenen om toch iets op te bouwen van een mental map. En dat is ook weer tastbaar. Verder is het belangrijk om meteen na een richtingsverandering een goed oriëntatiepunt te vinden.

1.5 Voor alle kinderen met een visuele beperking geldt dat je instructie geeft terwijl het kind stil staat. Een losse opmerking als “let op je stok” of “loop eens wat rustiger” kan best lopend worden gedaan. De stelregel voor stilstaand instructie geven geldt in het bijzonder voor kinderen met CVI. Het is vaak moeilijk voor hen twee ingewikkelde vaardigheden tegelijk te doen. Lopen en opletten en dan ook nog eens luisteren naar de begeleider is moeilijk. Het verstoort de aandacht waarmee ze bezig zijn. Ook oversteken met een stok is een vrij complexe vaardigheid. Het kind moet kijken, luisteren, stok hanteren en gaan lopen. Je kunt je voorstellen hoe een kind in de war kan raken als er een auto stopt om voorrang te verlenen of een auto die heel langzaam rijdt omdat die een parkeerplaats aan het zoeken is.

Veel kinderen met CVI kunnen zintuiglijke informatie niet ordenen. Ze horen de juf uitleg geven maar tegelijk ook de vogels buiten fluiten. Wij kunnen alles buitensluiten en ons concentreren op de uitleg van de juf. Maar het kind hoort alles. Als we merken dat het kind niet veel info tegelijk aan kan moeten wij de prikkels voor het kind selecteren en in een rustige, prikkelarme omgeving gaan beginnen.

We moeten dus uitzoeken of het kind 2 zintuigen tegelijk kan gebruiken. Bij het oversteken zien en horen. Zien en tast van oriëntatiepunten. Kan het kind beiden gebruiken of wordt er één uitgeschakeld? Het is een kwestie van uitproberen om daar achter te komen. En hoe snel reageert het kind op een prikkel? Is er verschil in de verwerkingstijd tussen tast en kijken. Als het kind overgevoelig is voor tasten is de verwerking daarvan dus later. Een kind met CVI moet eerst alle onderdelen los leren en daarna één voor één integreren.

1.6 Sommige kinderen met CVI houden de stok niet goed vast. Het valt op dat deze groep kinderen de stok vaker uit de handen laat vallen dan andere kinderen met een visuele beperking. Tactiele afweer, motorische problemen, coördinatie problemen of nonchalance kunnen hierbij een rol spelen. Niet ieder kind met CVI heeft ook een stok nodig vanwege zijn visus.

1.7 Het probleemoplossend vermogen varieert sterk bij kinderen met CVI. Het kind kan een route leren lopen, een boodschap doen, maar indien hij niet weet wat hij moet doen als er problemen ontstaan, dan zal hij nimmer in staat zijn de route zelfstandig te lopen of de boodschap alleen te doen. Dat is dus een reden om het kind bewust een fout te laten maken. Wanneer een oversteek tijdens de lessen altijd goed gaat, dan weet het kind niet hoe te handelen wanneer het fout gaat op het moment dat het voor het eerst alleen mag oversteken. Ga samen met kind, een voor hem bekende route lopen. Het kind moet waarschuwen als we de verkeerde weg nemen of een oriëntatiepunt overslaan.

1.8 Het niet kunnen maken van een mentale voorstelling van een situatie of terugherkennen van een situatie. Door de vele strepen, stoepjes en vluchtheuvels ontstaat vaak een zeer onoverzichtelijke situatie die het voor een kind met CVI heel moeilijk maakt te overzien en daaruit de goede oversteek te

vinden. Niet zelden steekt het kind over bij of op het fietspad. Ook hier geldt weer de regel dat iedere situatie voor hem duidelijk gemaakt moet worden. Leer het kind kijken door middel van scannen. Het niet kunnen overzien van de situatie heeft dus als consequentie dat een kind met CVI bijna nooit zomaar ergens heen kan lopen zonder er eerst geweest te zijn met uitleg over die situatie.

1.9 Vluchtig kijkgedrag bij het oversteken (Ze kijken wel, maar zien niets). Bewust leren kijken naar links en rechts en het gehoor erbij inschakelen.

1.10 Snel kunnen overschakelen van het ene moment naar het andere moment. Dus van te voren zeggen waar we gaan oversteken en niet opeens zeggen "hier gaan we oversteken".

1.11 Vertraagde reactie in een onbekende situatie of bij een plotselinge gebeurtenis. Een auto die opeens achteruit rijdt kan zo'n situatie zijn.

Het ontwikkelen van vertrouwen tussen leerling en begeleider is essentieel, vooral omdat het kind in het leerproces in situaties komt die mogelijk onveilig of verwarrend kunnen zijn. Kinderen moeten zich veilig voelen en ze moeten weten dat de begeleider hen altijd zorgvuldig zal begeleiden en helpen. Vaak worden kinderen met CVI overschat in hun O&M vaardigheden omdat ze er niet "slechtziend uitzien".

Het is ook belangrijk dat het kind voldoende tijd krijgt om een nieuwe situatie te begrijpen, erop te reageren en of te handelen, speciaal in nieuwe situaties zoals een O&M les. Veel van deze kinderen hebben nu eenmaal meer tijd nodig om een vraag te begrijpen en te beantwoorden.

De ultieme doelstelling is niet het kind willen veranderen, maar helpen leven met wat hij nog heeft of kan. Sommige kinderen kunnen zich op den duur zelfstandig redden in het verkeer, maar dit is niet voor alle kinderen haalbaar. Factoren die hierbij een rol spelen zijn ernst van de slechtziendheid en CVI, verstandelijke compensatiemogelijkheden, motorische mogelijkheden, de aandachtsfunctie en prikkelverwerking in het algemeen.

Marten van Doorn

Orientation and Mobility
advisor

Crosestein 3124

3704NK Zeist

The Netherlands

0031610843016

martenvandoorn@gmail.com

www.vandoorn-zeist.nl